

OUDER WESTLAND

In deze rubriek wordt teruggeblikt op een historische periode of gebeurtenis in Westland.

De stichting Joods Westland wil het Joodse verleden in deze regio zichtbaar blijven herinneren. Hoewel ze verspreid in het gebied woonden was vooral Naaldwijk hét centrum van het Joodse leven, religieus en cultureel. Met synagoge, school, badhuis en kerkhof.

▲ Het bestuur van de stichting Joods Westland met v.l.n.r. penningmeester Hans Weinveldt, voorzitter Arie Storm en secretaris Harry Groenewegen. PRIVÉFOTO

▲ Een gebroken grafsteen op het Joodse kerkhof aan de Opstalweg in Naaldwijk. FOTO THIERRY SCHUT

‘Joden belangrijk voor Westland’

Rien van den Anker

Westlanders Arie Storm en Harry Groenewegen zijn beiden gefascineerd door Joods Westland. Ze zijn niet Joods, ook niet religieus, maar hun historische passie gaat zo ver dat zij de herinneringen aan die vrijwel verdwenen bevolkingsgroep blijvend willen markeren. „Joden vormen een belangrijk onderdeel van de Westlandse geschiedenis.”

En die historie moet volgens hen dus zichtbaar blijven, ook al zijn er op dit ogenblik vrijwel geen Joden meer in het Westland. „De meesten zijn al voor de jaren dertig van de vorige eeuw uit economische motieven naar bijvoorbeeld Den Haag getrokken. Toen de oorlog begon was er nog een handjevol, na afloop vrijwel niemand meer.”

De tijd dat er Joden in Westland woonden is relatief kort, van eind zeventiende eeuw tot de twintiger jaren vorige eeuw. Hun aantallen waren geregeld maximaal tweehonderd. Ze woonden in Naaldwijk, maar ook in 's-Gravenzande en Monster. Vooral religieus, sociaal en cultureel was de Joodse gemeenschap in Naaldwijk actief omdat daar een synagoge, een school, een religieus badhuis en een kerkhof waren. „En die plekken willen we, voor zover mogelijk, behouden, laten zien wat er hier is geweest.”

Hun startpunt was toen zij (Harry Groenewegen was actief als mede-auteur van het boek *Joods leven in het*

Westland) ontdekten dat de Joodse begraafplaats aan de Opstalweg in Naaldwijk er slecht aan toe was. Ondanks de overeenkomst waarin stond dat de gemeente (toen Naaldwijk) het onderhoud eeuwigdurend op zich had genomen. Eeuwigdurend omdat Joodse stoffelijke overschotten niet mogen worden geruimd tot de komst van hun messias.

Maaien

Maar, zo klinkt het, dat onderhoud was hoofdzakelijk het maaien van het gras. Veel grafstenen zijn nu in slechte staat, deels verpulverd, beschadigd of vol scheuren. Alweer jaren geleden is door de verbreding van de Opstalweg een strook van het terrein afgehaald. Het gietijzeren hek en het metaheerhuisje, waar stoffelijke overschotten werden gewassen, zijn toen verdwenen.

Het leidde uiteindelijk tot de Stichting Joods Westland, waarin ook de

eigenares van de Joodse begraafplaats in Naaldwijk, de Nederlands Israëlitische Gemeente in Den Haag, participeert. Inmiddels heeft dat geleid tot uitgebreide contacten met het Westlandse gemeentebestuur en zijn er eerste afspraken gemaakt over de toekomst.

Zo wordt er binnenkort door de Archeologische Dienst Delft een zogenoemd non-destructief onderzoek uitgevoerd. Daarbij wordt de grond van de begraafplaats horizontaal en verticaal gescand, zodat er een soort ondergrondse 3D-doorkijk wordt gemaakt om te zien waar er precies beenderen liggen. Op basis daarvan zal een plan worden gemaakt hoe de begraafplaats bovengronds moet worden (her)ingericht.

Maar er is meer Joods in Westland, benadrukken Storm en Groenewegen. Zo stond er vroeger in de Naaldwijkse Molenstraat - in het straatje naar het Van Tijnplein - een huisje

Toen de oorlog begon was er nog een handjevol Joden, na afloop vrijwel niemand meer

-Arie Storm

SCHOOL

In 1823 kwam er een Joodse school in Naaldwijk. Het onderwijs stond eerst als allerbelabberd bekend. Dat verbeterde nadat in 1848 een vaste leraar werd aangesteld. Omdat veel Joden naar grote steden trokken kwam het schoolpand rond 1900 leeg te staan. Omstreeks 1906 werd het verkocht. Van de opbrengst werd het metaheerhuisje en het smeedijzeren hek op de begraafplaats betaald.

waarin een Joodse school en ook een mikwa, een Joods religieus badhuis, waren gevestigd. Aan de achterkant daarvan lag de lange tuin van de Joodse slagerij Van Tijn, die huisde aan het Wilhelminaplein. Levi, de vader van die slager, gaf les aan die school. „Zo'n zelfde scanonderzoek als op het kerkhof gaat daar ook plaatsvinden. En daar moet een herinneringsplaquette of muurkunstwerk komen.”

Als derde project is er het kapelletje in het Heilige Geesthofje, dat meer dan een eeuw synagoge is geweest. De stichting is concreet bezig om daar een vitrine te plaatsen. Met daarin allerlei Joodse (religieuze) attributen, zoals een ramshoorn, een jatte en gebedskledij, maar ook boeken die ooit op die Joodse school werden gebruikt. Geprobeerd zal worden de kroonluchter die daar hing terug te halen uit het depot van het Haagse Gemeentemuseum.

BEGRAAFPLAATS

Joods kerkhof is eeuwigdurend

De Joodse begraafplaats is in 1798 in gebruik genomen. Er zijn tientallen Joden begraven, het precieze aantal is (nog) onbekend omdat het niet ongebruikelijk was om lichamen boven elkaar te begraven. De laatste begrafenis was in

1938. Miraculeus is dat de begraafplaats vrijwel ongeschonden WOII is doorgelopen. Vroeger stond er een metaheerhuisje. Metaheer is het Hebreeuws voor reinigen (van stoffelijke overschotten). Het Naaldwijkse huisje verdween toen de Op-

stalweg werd verbreed. Begin twintigste eeuw werd de begraafplaats voor een symbolisch bedrag eeuwigdurend aan de gemeente Naaldwijk overgedragen. De Joodse gemeente behield wel het recht van begraven. De rond

1500 gebouwde kapel van het Heilige Geesthofje werd in 1806 verkocht aan de Joodse gemeenschap, die haar als synagoge openstelde. Dat duurde tot 1920. Op de voorgevel herinnert alleen een sobere plaquette aan die tijd.